

9. Хальбвакс М. Коллективная и историческая память / Морис Хальбвакс // Неприкосновенный запас. – № 2–3 (40–41). – 2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/nz/2005/2/ha2.html>
10. Die nationale Identität der Deutschen: Pressemitteilung: Die Deutschen lieben ihr Land [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatrecht.uni-hohenheim.de/project/die-nationale-identitaet-der-deutschen>

ДАНИЛО БРАТКОВСЬКИЙ – ПОЕТ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ПОМЕЖІВ'Я ЕПОХИ БАРОКО

Ольга ТУРЧИН

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

У статті викладено результати прочитання збірки епіграм Д. Братковського “Світ, по частинах розглянутий” у дискурсі імагологічних аспектів “Свій”, “Чужий”. Висвітлено своєрідність реалізації понять “Свій”, “Чужий” у образній системі барокових творів.

Ключові слова: імагологія, концепт, образ, Свій, Чужий, помежів'я культур.

В статье изложены результаты прочтения сборника эпиграмм Д. Братковского “Мир, по частях рассмотрен” в дискурсе имагологических аспектов “Свой”, “Чужой”. Освещено особенности реализации понятий “Свой”, “Чужой” в образной системе барочных произведений.

Ключевые слова: имагология, концепт, образ, свой, чужой, пограничья культур.

The article presents the results of reading a collection of epigrams by D. Bratkovsky “The world regarded in parts” in the context of imagology aspects “One’s Own”, and “Foreign”. The paper highlights specific features in implementing the concepts “One’s Own” and “Foreign” in the Baroque literature.

Key words: imagology, concept, character, One’s Own, Foreign, cultural border.

Книга барокових польськомовних текстів Данила Братковського “Świat po części przezyrzany” (“Світ, по частинах розглянутий”), (Краків, 1697; Луцьк, 2004) – яскравий приклад феномену культурного помежів'я. Спадщини видатного поета епохи Бароко, який власним життям, лицарською боротьбою та мученою смертю у Луцьку 1702 року довів вірність ідеї визволення України з-під польської залежності та

православній вірі, за що канонізований Українською Православною Церквою і залічений до лику святих, належить в однаковій мірі літературі українській і польській.

В українському літературознавстві тексти книжки “Світ, по частинах розглянутий” отримали прочитання у дискурсі барокової картини світу та основних мотивів європейського й українського бароко (В. Шевчук), ідей патріотизму та “хлопоманства” (М. Корпанюк), сарматизму (О. Бай), метафізичної поезії (О. Яковина) тощо. Однак важливою є потреба висвітлити імагологічні аспекти цих творів, що дозволить глибше осмислити способи втілення образів інших народів, зокрема польського, у барокових текстах українського поета, виявити зв’язки між образами, особливо при перекладі їх з давньої польської мови на сучасну українську.

У дискурсі образів “Свого” і “Чужого” барокова картина світу отримує нове прочитання. Для повноцінної рецепції барокових творів, успішного діалогу сучасного читача із бароковими текстами, діалогу двох культур “важливе значення мають взаємні уявлення його учасників як пізнання себе через власне “Я” та сприйняття себе іншими, так і наше сприйняття Іншого – як чужинця чи сусіда, ворога або партнера” [3, с. 52]. За допомогою певного уявлення про Іншого, що ґрунтується на спостереженнях, стереотипах, кліше “розвивається міжнаціональний комунікаційний акт, який витворює основу для дискусії, діалогу” [4, с. 590].

Опираючись на теоретичні засади імагології в українському літературознавстві (Д. Наливайко, М. Ільницький, В. Будний та ін.) та практику імагологічного підходу у вивченні творів (І. Арендаренко, О. Веретюк, О. Вознюк, В. Орехов), ставимо за мету нашого дослідження висвітлити імагологічні аспекти творів Д. Братковського у дискурсі українсько-польських культурних і комунікативних відношень, принципом для яких був “Свій – Чужий” [4, с. 591].

З цього випливають такі завдання:

- а) висвітлити становище православної шляхти у польській державі Речі Посполитій;
- б) описати характер міжнаціональних стосунків в умовах польської політичної експансії;
- в) у дискурсі понять “Свій – Чужий” проаналізувати систему образів барокових епіграм, детально висвітлити “історичні, культурологічні, соціологічні, психологічні, політологічні аспекти тих образів, за посередництвом яких учасники спілкування уявляють самі себе й партнера” [3, с. 52].

Отож, об'єктом дослідження є образи представників українського та інших етносів, зокрема поляків як сприйняття Іншого в культурному дискурсі нації через поняття “Свій – Інший”, “Свій – Чужий”. Предметом наших студій є відображення цього дискурсу у барокових текстах Д. Братковського, які формують “певний культурний код сприйняття як Іншого, так і Свого” [4, с. 590–591], тобто “літературні образи (іміджі) інших країн та іноземців, що створюються в певній національній чи регіональній свідомості й відбиваються в літературі” [6, с. 27]

Політичне становище української шляхти у складі Речі Посполитої визначає світогляд автора книги “Світ...”, який є громадянином польської держави Річ Посполита та позиціонує себе православним луцьким шляхтичем, за умовами того часу національна приналежність визначалась за віросповіданням. Вибір письменниками польської мови для написання творів обумовлювався багатьма політичними та культурними обставинами, насамперед тим, що це була мова державної еліти, до якої, як читацької аудиторії, звертались автори.

Волинь другої половини XVII ст. належала до прикордонної території між Україною і Польщею, що в результаті експансивної політики входила до складу Речі Посполитої, “поступово піддавались освоєнню та “психологічному або абстрактному привласненню” [8]. Позиція Д. Братковського у середовищі української сполонізованої шляхти була непростюю, як писав історик В. Антонович: “Братковский стоит среди своих собратий уединённо и не только не находит в них поддержки, но, напротив, – встречает гонителей и палачей” [1, с. 238]. Дві унії, політична (Люблинська) і релігійна (Брест-Литовська), призвели до повного розриву між народом та елітою. “Уния, как политическая так и религиозная, слишком сильно манила их [шляхту – О. Т.] к себе обещанием равноправности с польской шляхтой, она им обещала почти полную независимость от “государственной” власти, участие во всех правах, приобретенных польской шляхтой, дававших волю самому буйному своеволию и произволу, и, наконец, бесконтрольное, нечем не ограниченное владение крестьянами” [1, с. 238]. Після Кревської унії (1385 р.) Ягайло Ольгердович перейшов у католицизм і надав 1387 р. привілеї шляхтичам-боярам, які переходили у католицизм [5, с. 270], а король Ян Казимира 1649 р. заборонив не католикам доступ до сенату й староств [5, с. 270].

Д. Братковський належав до тієї частини української шляхти, яка “усвідомлювала свою культурно-історичну окремішність і політичну

суб'єктність у межах цілого – політичної системи Речі Посполитої” [7, с. 55]. Сучасні дослідники звертають увагу, що українська шляхта віддаляла себе в соціальному значенні від “посполитого народу руського”, у національному ж значенні панівна соціальна верства України зараховувала себе до “руського народу” [7, с. 55]. “У цілому ж “руська” політична орієнтація політичної самосвідомості української шляхти залишалася важливим фактором в політичному житті України протягом XVI – XVII ст. Цьому не завадили рецепція польської моделі політичної культури, виразні впливи польської культури взагалі, а також відхід ряду шляхетських родів України від православної конфесії” [7, с. 56].

Тому вмотивованою є позиція Д. Братковського у зображенні Польщі, що “землі власне польські” автор книги “Світ...” “бачить їх очима приходня з української, власне волинської, землі” [9, с. 265]. Отже, для Д. Братковського “мала батьківщина” є Своєю, а Польща сприймається, якщо не Чужою, то виразно Іншою. На тлі цього протиставлення виникає необхідність визначити, описати національну своєрідність русинів (українців), чому Д. Братковський присвячує твори “Де який звичай”, “Забава бусурманина”, “Мир із турчином”, “Олень у піст строгий, уколяться роги”. Своїх православних сучасників, в основному це представники шляхти, поет порівнює з представниками інших етносів, які проживали на теренах тогочасної України – поляками, євреями, німцями тощо. Увага до проблем своєрідності, окремішності руського етносу обумовлена якісними ідейними “зсувами” в “теоретичній” політичній свідомості української шляхти XVI – XVII ст. Дослідники зауважують зародження своєрідної концепції руського народу, ранньоновітньої теорії нації, вмотивовується “козацька легенда” [7, с. 8].

Д. Братковський усвідомлював відповідальність еліти за долю рідного краю, зокрема, за збереження цілісності рідної землі, яку загарбники намагаються розтягти в різні сторони, розшматувати. Рідну землю поет у вірші “Чим живуть пани” називає матір’ю, риторика твору спрямована на свідоме пробудження в національній шляхти синівських почуттів, розуміння Свого, відновлення історичної пам’яті. Поняття Свого для поета конкретизується образом рідної землі-Матері, який у структурі барокового тексту отримує алегоричний вимір. Структура суспільних відносин передана образами “мати” – “діти”. Рідна земля годує своїх дітей, але від них має потребу у дбайливому ставленні, збереженні її цілісності. “Чом ви про матір не хочете дбати?” [2, с. 213] – з докором

запитує поет своїх співвітчизників. Споживацьке, паразитичне ставлення до рідного краю лише розорює його, робить вразливим до зовнішніх ворогів: “Матір в неволі бере бусурмани” [2, с. 213]. Переживання за долю рідного краю поет втілює образом помираючої матері і дітей-сиріт: “Гей, зле є дітям, як мати вмира нам, / Мати – шкатула, чи ж живить в потопі? / Мати і влості, міста, збіжжя – в попіл” [2, с. 213]. Поняття чужої землі, яка ніколи не стане рідною, передано образом “мачухи”: “Мачуха – ваша, було б вельми дивно, / Щоб вам держава чужа дала живло” [2, с. 213]. Ідею єдності еліти із землею, на якій проживає, Д. Братковський виражає застереженням: “Болю до болю ми їй придаємо, / Матір погубим, й самі зігниємо” [2, с. 215]. Отже, доля кожного народу залежить від його відповідального ставлення до рідного краю, до його багатств, до традицій та культурних надбань.

Проблему культурної спадщини рідного краю порушує Д. Братковський у творі “Греція”. Колиска світової цивілізації, культуру якої успадкувала й Україна, опинилась у стані занепаду, “Що у жорстоку втрапила неволі” [2, с. 247]. Шлях виходу із неволі бароковий поет вбачає у єдності усіх християн. Твором “Відповідь Греції” Д. Братковський вказує шлях до вдосконалення людства через покаяння та суспільну згоду: “Кайтесь за мене, християни, кайтесь, / В щирості, згоді ви усі тримайтесь”. Отже, Греція для Д. Братковського належить до Своїх, близьких долею держав.

Тема Греції як Своєї суголосна ідеї об'єднання світу, зокрема християнських країн, перед загрозою турецького, магометанського поневолення. У вірші “Забава бусурманина” Д. Братковський вважає, що задуми мусульман “світ весь посісти” розрушить Божий захист: “Кинув Бог помсту на тебе, грім строгий” [2, с. 199]. Перемога над ворогом можлива лише при цілісності, єдності сил всіх християн, інакше: “Хто поодинці, злама стрілу в того” [2, с. 199]. Для захорони люду від татарських нападів необхідно зводити оборонні споруди в містах і селах. У вірші “Палац” Д. Братковський закликає панів будувати не приватні палаци, а міцні охоронні вежі, вали: “Палац зводиш ти – то вигадка хтива, / Валом обведи село, не як хліва” [2, с. 223]. Таким чином врятується не одне життя.

Д. Братковський був свідком окупації частини території України турками, зокрема Правобережжя у 70-80-х роках XVII ст. Турки після падіння П. Дорошенка, з котрим мали союзню угоду, правили

українськими землями цього регіону, наставляли своїх правителів: господаря Дуку, Ю. Хмельницького тощо. У вірші “Мир із турчином” Д. Братковський гостро засуджує такі лояльні відносини до ворога, алегорично порівнює їх до миру вовка з бараном: агресор не зачіпатиме жертви, поки ситий: “Вовк з баранами мир буде чинити, / Аж доки їхнім м’ясивом він ситий” [2, с. 263]. Апетити такого “вовка” лише зростають із можливістю ще поживитися: “Ти ж бо – ненасит” [2, с. 263], тому жертва за “мир” коштує смерті багатьох: “Минеш одного, кількох-бо – ковтом” [2, с. 263].

У молитві про захист християн звертається до Бога Д. Братковський у вірші “Асфур” (асфур – бусурманин, турок). Не чекаючи на людську допомогу: “Не покладайтесь на князів, на синів людських” (Пс. 146:3), Д. Братковський просить Бога припинити незаконне панування нехрещених людей, бусурманів, як поет підкреслює, “байстрюків”, “гордих і впертих”, “проклятих з природи” [2, с. 275], над християнами. “В нас ти, байстрюче, захтів правувати, / Яковів Боже, не дай нас узяти!” [2, с. 275]. Як Авраам прогнав Агар із незаконним сином, так і нехристиян треба відігнати від вірних Богові “в пущі Бесарабські” [2, с. 275]. “Викинь із дому його, Боже, свого, / Виноград Твій-бо щепивсь не для нього” [2, с. 277]. Виноград – біблійний символ єдності Бога і Церкви: “Я – виноградина, ви – гілки” (Ів. 15:5). Д. Братковський взиває до Бога про справедливість і захист, адже не можна “кидати перел перед свинями” (Мт. 6:7), тобто, щоб святе топтали погани: “Чи ж Твоє місце й святії пороги / Ті, бусурманські, топтять мають ноги” [2, с. 277]. Автор описує важкий емоційний стан християн, пов’язаний із напругою і постійним переживанням: “Чи ж бо до болю придати ще болю” [2, с. 277]. Д. Братковський взиває до Бога про вирішення несправедливого, принизливого поневолення, і встановлення справедливості задля припинення кровопролиття і знущання над християнами-українцями: “Гей Боже, Боже, всяк зна – Тебе знаєм, / Змилуйся, Боже, над нами прохаєм!” [2, с. 277].

У вірші “Посольська ізба” автор мовить про те, що питання захисту і оборони рідного краю від бусурманів треба вирішувати на високому державному рівні, не залишати людей самих із цією бідною: “Асфур над карком, люд бере за шиї, / А я привати тягну тут чужії” [2, с. 311]. Тобто чиновники вирішують приватні питання, у той час гинуть люди, потрапляють у полон-ясир, занепадає край.

Загальнодержавні проблеми отримували своєрідну художню інтерпретацію мислителями, які сформувався на території помежових земель. Як зауважують дослідники, “креація художнього світу в літературних творах митців пограниччя відбувалася шляхом модифікації світу реального, що переосмислювався та аналізувався в контексті традиційного на той час бачення східного пограниччя” [8].

У вірші Д. Братковського “Чужа земля” зображуваний простір та морфологічні частини художнього простору набули “аксіологічного значення” і стали кодом, “зрозумілим лише особам, що належать до даної спільноти” [8]. Змістом вірша є розповідь про чоловіка, що їде в чужу землю до дружини зі своїми тисячами, і жінка ті гроші розтринькує, через що розчарований чоловік “віносить мудрість”: “Любов – багатство, гнів – убогство родить, / Любов тож наша вже дефект знаходить” [2, с. 223]. Для сучасників поета чоловік з тисячами сприймався символом України, а марнотратна дружина – Польщі, яка використовує ресурси поневолених земель, але нічого не дає взамін. Така невдячна поведінка “дружини” у творі приводить до “гніву чоловіка”, ймовірно, Визвольної війни під проводом Б. Хмельницького, відповідно й у “подружньому” зв'язку України і Польщі надійшов “дефект”.

Образ “лихої жінки”, тобто дружини, служить своєрідним кодом для вираження становища українських земель у складі Речі Посполитої у творі Д. Братковського “Ліпше з левом у пустелі, аніж з лихою жінкою”. Україна – чоловік, який не може жити із лихою жінкою, тобто Польщею, вважає, що легше було б із левом. Лев у бароковій символіці означав Швецію. В. Шевчук зазначає, що на той час у Польщі була сильна партія шведська [9, с. 270].

Автор символічно називає світову спільноту “великим звіринцем”. На чоловіка нападають “вовків кілька”, ймовірно, Кримська, Буджацька й Білгородська орди. Також і жадливий одинець (дикий кабан) дошкуляє – польське військо, на що вказує ремарка: “одинець хватає / А чи зла жінка, зубами вгризає” [2, с. 227]. Україні не дають спокою жодні сусіди. Після Андрусівського перемир'я 1667 р. Московія отримала Лівобережжя України, про що Д. Братковський говорить: “Аж тут воски цупить із медом ведмисько” [2, с. 227]. Ведмідь – символ Московської держави. Чоловік (Україна) намагається відпочити, поспати, а у цей момент здійснює напад якийсь хижак: “Спиш, мужу, в пуші”, “Спиш в лісі”, “Спиш, мужу, раптом одинець хватає”, “У пасіці спиш ти”. Сон чоловіка вказує на виснаженість моральних і матеріальних сил рідної

землі, а також символізує не пробуджений, сонливий, тобто несвідомий стан народу. Крім зовнішніх ворогів, загрозою для цілісності і розвитку рідного краю є і внутрішні недруги: “В околі кожнім і в кожному місті / Між тисяч гірших за лева є двісті” [2, с. 229]. “Тобто народ значною мірою розкладений і нищить сам себе” [9, с. 271].

Про важкий для України період після Визвольної війни під проводом Б. Хмельницького Д. Братковський роздумує у вірші “Світ”: “О світе, світе, значну бачу зраду, / Все цілковито іде до упаду” [2, с. 269]. Причину суспільного занепаду поет вбачає у браку серед української еліти, своїх співвітчизників людей, які державні інтереси готові поставити вище власних. Поет перелічує тих мужів, для яких українське питання було справою честі. Юрій Любомирський, Миколай Пражмовський, Стефан Чарнецький, литовський посол Радзивил, Казимир Беньовський чимало прислужились визволенню України, підписанню Галяцьких угод, що гарантували рівноправні з Польщею умови. Однак ці діячі “Літ так за сорок були усі в ділі” [2, с. 269], сучасники Д. Братковського відсторонили себе від національних справ.

Якщо в інших країнах, прочитуємо у вірші “Минулий і теперішній час”, працюють на оборону територіальної цілісності: “Міста і замки валами обводять” [2, с. 221], то в Україні, “фігателі виставно зготовлять” [2, с. 221] (фігателі – страва з перекрученого м’яса), тобто великі людські втрати. Лихі часи в Україні – для інших країн лише свіжі новини: “Як нас здирають – самі там новини” [2, с. 221]. Д. Братковський застерігає держави Європи, що байдужість, відсторонення від трагічної долі України лише прискорить прихід женця “на інше поле”, тобто до них: “Жнець зжавши, інше почне жати поле” [2, с. 221]. Це застереження барокового поета особливо актуально звучить сьогодні, коли загроза світової війни стукає у двері Європи.

У контексті понять “Свій – Чужий” втілює Д. Братковський тему суду та судочинства. Після Люблинської унії в 1569 р. в трьох українських воєводствах, Волинському, Брацлавському, Київському, що увійшли до складу Речі Посполитої, продовжували зберігати чинність норми Литовського Статуту, а також давні права і привілеї шляхти [7, с. 51–52]. Хоча українські шляхтичі вбачали в моделі політичної системи Речі Посполитої ідеал, який відповідав їхнім уявленням про свободу, станів вольності, однак реальне життя мало узгоджувалося з абстрактними розумовими конструкціями. Траплялося, що функціонування певних політичних інституцій викликало в шляхти нарікання й гостру критику [7].

Отож, Своім є давня традиція судочинства часів Литовського Князівства. Нововведення у політичній, законодавчій системах мисляться Чужими, що ламали звичний уклад життя. “Коронний Трибунал – вища судова інстанція, дістав в українських шляхтичів вкрай негативні характеристики. Зловживання, несправедливий і часто поза правовий характер рішень трибунальських судів змусили побачити в цій інструкції загрозу для політичних свобод шляхти” [7, с. 51].

Підавши сатиричній критиці судочинство Речі Посполитої у творах “Земський суддя”, “Про одного суддю”, “Ошукання в Замості”, Д. Братковський протиставляє не стільки конструктивні пропозиції щодо виправлення недоліків, як ідеал правника, що повинен зватися братом: “En tibi frater (лат.: ось тобі брат), так правного значать” [2, с. 265], – так з позиції християнського братолюбства висловився поет у творі “Треба питати, як правника вітати”. Такими правники, якщо вірити історикам, були за короля Казимира III Великого (1310 – 1370), коли “...по-просту судились, / Є-є, ні-ні, так суду говорили” [2, с. 271].

У вірші “Де який звичай” Д. Братковський порівнює руську (українську) вдачу із польською. Українці мають щедрий характер, однак така гостинність іноді переходить межу пристойного застілля, на столі стільки спиртних напоїв, що поки подадуть їсти, прийом гостей втрачає функцію комунікативну: “Поки зготують, залле собі очі, / Що там за страва й дивитись не хоче” [2, с. 325]. У Польщі скромніше накривають на стіл: “А за годин сім обідать зготують” [2, с. 325], гостина носить дискусійний характер.

Отже, прочитання барокових творів книги Д. Братковського “Світ...” у дискурсі “Свій” / “Чужий”, “Свій” / “Інший” виявляють відмінності у культурно-ментальній сфері представників різних етносів, які населяли Річ Посполиту, та характеризують стан міжетнічних відносин між жителями різних земель. Висвітлення імагологічних аспектів образу народу у системі образів художнього твору сприяє міжнаціональному діалогу та повноцінній рецепції творів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович В. Даниил Братковский (1697-1702) / Антонович В. Б. // Антонович В. Б. Моя сповідь: Вибрані історичні та публіцистичні твори / Упоряд.: О. Тодійчук, В. Ульяновський; Вступ. ст. та комент. В. Ульяновського. – К. : Либідь, 1995. – С. 237–247.

2. Братковський Д. Світ, по частинах розглянутий. Фототипічне видання. Переклад. Джерела. Студії / Данило Братковський. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2004. – 464 с.
3. Будний В. Розгадка чарів Цірцеї: національні образи та стереотипи в освітленні літературної етноімагології / Василь Будний // Слово і час. – 2007. – № 3. – С. 52–63.
4. Вознюк О. Біля джерел імагології: погляд Івана Франка у контексті українсько-польських взаємин [Електронний ресурс] / Ольга Вознюк // Іван Франко: Дух, наука, думка, воля. Матеріали Міжнародного наукового конгресу присвяченого 150-річчю від дня народження Івана Франка (Львів, 27 вересня – 1 жовтня 2006 року). – Т. 2. – Львів, 2010. – С. 590–597. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/faculty/Philol/www/vydannia/Ivan_Franko_zbirnyk_2010_t02/63Olha_Vozniyk.pdf.
5. Лизогуб В. Формування станових прав шляхти на українських землях у XVI – XVIII ст. [Електронний ресурс] / В. А. Лизогуб // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 268–272. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/faculty/Philol/www/vydannia/Ivan_Franko_zbirnyk_2010_t02/63Olha_Vozniyk.pdf.
6. Наливайко Д. С. Літературознавча імагологія: предмет і стратегії / Д. С. Наливайко // Літературна компаративістика. – К.: ПЦ “Фоліант”, 2005. – Вип. I. – С. 27–44.
7. Сас П. Політична культура українського суспільства (кінець XVI – перша половина XVII ст.): Навч посібник / Сас П. М. – К.: Либідь, 1998. – 296 с.
8. Сухомлинов О. Контексти прояву культурного пограниччя на колишніх землях східної Речі Посполитої / Олексій Сухомлинов [Електронний ресурс] // Медієвіст. – 19 лютого. – 2013. – Режим доступу: http://www.medievist.org.ua/2013/02/blog-post_5817.html.
9. Шевчук В. Про Данила Братковського – поета і людину / Валерій Шевчук // Шевчук В. Муза Роксоланська. Українська література XVI – XVIII століть. У 2 книгах. – Кн. друга. Розвинене бароко. Пізнє бароко / Валерій Шевчук. – К.: Либідь, 2005. – С. 262–282.

**ПОЕТИКА ЖІНОЧОГО СТАРІННЯ І ХВОРОБИ
В ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКІЙ КВІР-ЛІТЕРАТУРІ
(на матеріалі романів Джейн Рул “Дошка пам’яті”
і Джун Арнольд “Сестра Джин”)**

Оксана УЗЛОВА

Київський національний лінгвістичний університет